

ВИБОРЧА СИСТЕМА, ЯК ІНСТИТУТ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. В ході написання цієї роботи було досліджено три найбільш поширені виборчі системи на їх відповідність критеріям «справедливих виборів» та обґрунтовано необхідність їх функціонування в суспільстві, як інститутів сучасних демократичних держав.

Ключові слова: держава, виборча система, демократія, критерії «справедливих виборів».

Abstract. In the process of writing this thesis, the three most common electoral systems were studied for their compliance with the criteria of "fair elections" and the need for their functioning in society as institutions of modern democracies was substantiated.

Keywords: state, electoral system, democracy, criteria for "fair elections".

Вступ

Сучасна держава – дуже складна інституційна система, невід’ємним інститутом якої є вибори. Вони забезпечують легітимність влади та можливість її змінити шляхом народного волевиявлення [1, с. 99]. Саме тому наявність виборчої системи в державі є ознакою її демократії та цивілізованості.

Від чинної виборчої системи може залежати не лише формат проведення голосування, а і його результат. А від результату вже залежить політика країни на наступний термін повноважень обраного органу чи особи (в Україні цей термін складає 5 років) [2], що, своєю чергою, може змінити хід історії.

Аналіз виборчих систем

Проведемо аналіз найбільш поширених виборчих систем у світі шляхом їх порівняння та перевірки на відповідність критеріям «справедливих виборів», які були сформульовані американським економістом та лауреатом премії пам’яті Альфреда Нобеля з економіки Кеннетом Ерроу в рамках його теореми про неможливість демократії (так званий «парадокс Ерроу») [3, с. 72-74].

Критерії справедливих виборів:

- Універсальність (для будь якого профіля голосування існує результат, а система повинна працювати з будь яким порядком в бюлетенях).
- Монотонність (голос за кандидата не може погіршити його результат, лише покращити).
- Незалежність від сторонніх альтернатив (якщо профіль голосування зміниться так, що деякі альтернативи у всіх списках залишаться в тому ж порядку, то не зміниться їх порядок в остаточному голосуванні).
- Відсутність диктатора (голоси усіх виборців рівні, не може бути голосу, який матиме перевагу над іншим).

- Повнота (всі кандидатури рівнозначні між собою, тобто не допускається голосування за кого завгодно, але проти одного кандидата).

Розглянемо найпопулярніші системи голосування для подальшого їхнього порівняння:

- Непряме голосування (за принципом відносної більшості) – виборча система, за якою громадяни обирають не президента, а колегію виборників, котрі голосують за того кандидата, хто набрав більшість в їх окрузі. А оскільки округи різні за розмірами, населенням, то при перерозподілі округів можуть бути втрачені пропорції між голосами виборців та населенням.

- Пряме голосування (за принципом абсолютної більшості) – виборча система, за якою переможцем вважається той, кого підтримало більше половини населення країни. Якщо в першому турі жоден з кандидатів не набирає більше половини, відбувається другий тур з двома кандидатами – фаворитами. Однак і ця система не досконала, оскільки коли розрив у голосах фаворитів мінімальний, величезну роль грають кандидати, що не мають шансів на перемогу. Якби кандидати з кінця списку не брали б участі у виборах, їх голоси відійшли б іншим кандидатам і в другий тур могли пройти інші кандидати.

- Система повторного голосування (за «правилом Борда») – виборча система, за якою кожен виборець має створити рейтинг кандидатів і присвоїти кожному певну кількість балів. Підрахунок відбувається так, що у відсотковому співвідношенні підраховують кількість бюлетенів де кожен кандидат займає перше місце. Якщо ніхто не набрав більше 50 відсотків, викреслюють останнього кандидата з усіх списків, і всі, хто був за ним, піднімаються на одну позицію. Ця процедура повторюється доти, доки хтось не набере більше 50 відсотків. Тут голоси переходять від одного кандидата до іншого і можлива ситуація, коли один голос не покращує результат цього кандидата, а навпаки, погіршує його.

Є ще багато інших систем, але ці три системи застосовуються найбільше, тому саме вони були обрані для порівняння [4, с. 19].

Складемо порівняльну таблицю, де символом «+» позначимо критерії, які виконуються в цій системі голосування, та символом «-» ті, які не виконуються (див. таблицю 1).

Таблиця 1 – порівняльна характеристика виборчих систем.

	Універсальність	Монотонність	Незалежність від сторонніх альтернатив	Відсутність диктатора	Повнота
Непряме голосування	+	-	+	-	+
Пряме голосування	+	+	-	+	+
Повторне голосування	-	-	+	+	+

З таблиці видно, що кожна з розглянутих систем має свої недоліки, і, щонайменше, один критерій не виконується в повній мірі, що свідчить про неможливість абсолютної демократії навіть в теорії. Але при цьому, кожна з систем має і свої переваги. Тому не можна вважати, що якась система краща чи ефективніша за іншу, адже часто відбувається голосування не лише за кандидатів на одну посаду (президентські вибори), а й за цілі фракції (парламентські вибори).

Висновок

Навіть за умови дотримання всіх стандартів голосування, неможливо гарантувати абсолютну справедливість прийнятого рішення, але можливо максимально наблизитись до нього. Вибір системи голосування повинен залежати від потреб суспільства в конкретний момент, від політичної ситуації та виду голосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Григоренко В. П. Основи правознавства : Навч. посіб. Київ, 2004. 303 с.
2. Конституція України : № 254к/96-ВР.
3. Ерроу К. Суспільний вибір та індивідуальні цінності. Нью - Гейвен: Yale University Press. 108 с.
4. Нестерович В. Поняття виборчої системи та її основні розуміння в конституційному праві. *Публічне право*. 2019. Т. 1, № 33, с. 18 – 25.

Куклій Данило Вячеславович – студент групи ІСП-19б, Факультет інформаційних технологій та комп’ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e – mail: danylokukliy@gmail.com.

Науковий керівник: **Герасимов Тимофій Юрійович** – доктор історичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e – mail: gerasymov@vntu.edu.ua.

Kuklii Danylo Vyacheslavovych - student of group 1SP-19b, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e - mail: danylokukliy@gmail.com.

Supervisor: **Gerasimov Tymofiy Yuriyovych** - Doctor of Historical Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e - mail: gerasymov@vntu.edu.ua.